

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

(Σχεδιασμός διδασκαλίας)

Χρόνος: 18-20 διδακτικές ώρες

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

19 ^{ος} - αρχές 20 ^{ου} αι.		20 ^{ος} αιώνας	
Η Ρομαντική σχολή των Αθηνών (ή Παλαιά Αθηναϊκή Σχολή) (1830-1880)	Νέα Αθηναϊκή σχολή (1880-1918)	Ανανεωμένη παράδοση και μεσοπολεμική λογοτεχνία (1919 - 1944)	Μεταπολεμικοί ποιητές (1945 - σήμερα) (Σεφέρης, Ρίτσος, Ελύτης, Εγγονόπουλος, Εμπειρικός συνεχίζουν να γράφουν)
<i>(Σολωμός, Τυπάλδος, Πολυλάς, Μαρκοράς, Βαλαωρίτης, Α. Κάλβος, Π. Σούτσος, Αλ. Ραγκαβής, Ηλ. Τανταλίδης, Γ. Ζαλοκώστας)</i> Ρομαντισμός: καλλιτεχνικό ρεύμα που εμφανίστηκε στην Ευρώπη στα τέλη 18 ^{ου} αι. και αρχές 19 ^{ου} αι. Κυριάρχησε και στην ελληνική ποίηση για 50 χρόνια. Θέματα: φύση, θρησκεία, έρωτας, θάνατος. Κυριαρχία του συναισθήματος, της φαντασίας, και του απόλυτου, του συγκινησιακού και του ιδανικού. Οδηγείται στο παράδοξο, το μυστηριώδες, το υπερφυσικό. Διάχυτη μελαγχολική διάθεση, απαισιοδοξία, νοσταλγία. Έντονες εικόνες, υποβλητικά σκηνικά.	• επιρροή από τον Παρνασσισμό (Γαλλία 19^{ος} αι. Σημασία στην ακρίβεια της έκφρασης και στη λεπτομέρεια. Ρυθμικοί, μετρικοί και στιχουργικοί μετρικοί κανόνες. Θέματα από τη μυθολογία και τον αρχαίο πολιτισμό. Απουσία συναισθήματος, πάθους ή έντασης. Κ. Παλαμάς, Γ. Δροσίνης, Ι. Πολέμης, Κ. Κρυστάλλης, Ι. Γρυπάρης κ.ά. • σταδιακή είσοδος στο συμβολισμό (Λ. Πορφύρας, Μ. Μαλακάσης, Α. Μαβίλης, Κ. Χατζόπουλος, ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ: Μουσικότητα, υποβλητικότητα, υπαινικτικότητα, τα πράγματα σύμβολα ψυχικών κατά στάσεων. Ελεύθερος στίχος. • ιδιαίτερες ποιητικές φυσιογνωμίες: του Κ. Καβάφη, Αγγ. Σικελιανού και Κ. Βάρναλη που άρχισαν να αποδομούν τα βασικά μοτίβα της παραδοσιακής ποίησης και να «συννομιούν» με τον μοντερνισμό.	• Νεορομαντισμός, νεοσυμβολισμός. Κ. Παράσχος, Κ. Καρυωτάκης, Μ. Πολυδούρη, Τ. Άγρας, Ρ. Φιλόρας, Ν. Λαπαθιώτης, Κ. Ουράνης κ.α. • Γ. Σεφέρης: με τη «Στροφή» 1931 καθιερώνεται ως εισηγητής της μοντερνιστικής ποίησης στην Ελλάδα (μοντερνισμός: διάλυση της παραδοσιακής μορφής, κατάργηση ομοιοκαταληξίας, απρόσμενοι συνδυασμοί λέξεων, υπαινικτική και πολύσημη χρήση της γλώσσας) • υπερρεαλισμός. Επιρροή από την ψυχανάλυση. Καταφυγή στη φαντασία, το όνειρο και το ασυνείδητο. Αυτόματη γραφή. Απόλυτη ελευθερία στο λεξιλόγιο και τη στιχουργική. Απρόσμενοι συνδυασμοί λέξεων - εντυπωσιακές εικόνες. Εκπρόσωποι: Λ. Εμπειρικός, Οδ. Ελύτης, Ν. Εγγονόπουλος, Ν. Γκάτσος κ.ά.	ΜΕΤΑΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ Πρώτη μεταπολεμική γενιά Α. Αλεξάνδρου, Μ. Αναγνωστάκης, Τ. Σινόπουλος, Τ. Πατρίκιος, Κ. Κύρου κ.ά. (κοινωνική - πολιτική ποίηση) κοινωνικο-πολιτική ποίηση: έκφραση οργής ή χαμηλόφωνης διαμαρτυρίας για τα τραυματικά πολεμικά ή μετεμφυλιακά βιώματα. Δεύτερη μεταπολεμική γενιά Β. Λεοντάρης, Μ. Μέσκος, Θ. Γκόρπας κ.ά. Υπαρξιακή ποίηση υπαρξιακές ανησυχίες, στοχασμοί για τους ανθρώπους, νοσταλγία για το παρελθόν. Μοναξιά, φθορά, θάνατος. Τ. Βαρβιτσιώτης Α. Δικταίος Α. Δημουλάς Κ. Δημουλά Ο. Αλεξάκης Αγγελάκη- Ρουκ κ.α Νεοϋπερρεαλιστές Δ. Παπαδίδας, Κακναβάτος Ν. Βαλαωρίτης Ε. Βακαλό κ.α (ερμητισμός)

Βαλλιάνειο Λύκειο Κεραμειών / σχολ. έτος 2021–2022
Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Λυκείου

			<u>Γενιά του 1970</u> Βαγενάς Μ. Γκανάς Λιοντάκης Τζένη Μαστοράκη, Πούλιος Φωσιέρης, Η. Λάγιος, Π. Μπουκάλας κ.α (τάση φυγής από την πραγματικότητα Έρωτας, θάνατος) <u>Χαρακτηριστικά</u> συγκερασμός παλιών και νέων ρευμάτων. τάση φυγής από την πραγματικότητα. ΘΕΜΑΤΑ: Έρωτας, θάνατος
--	--	--	--

Στόχοι:

1. Να κατανοήσουν οι μαθητές τα θεματικά και τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης
2. Να συνειδητοποιήσουν τις αλλαγές που υφίσταται η ποίηση μέσα στα κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά συμφραζόμενα της εποχής της.

Δεξιότητες:

- i. Να μπορούν να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ή της μοντέρνας ποίησης σ' ένα ποίημα
- ii. Να συνειδητοποιήσουν την πολυσημία του ποιητικού λόγου.

Σε όλες τις ομάδες θα δοθούν τα ίδια ποιήματα αλλά η κάθε ομάδα, θα κλιθεί να τα επεξεργαστεί από διαφορετική σκοπιά.

(Κοινή θεματική βάση των ποιημάτων: **ΑΝΘΡΩΠΟΣ- ΦΥΣΗ**).

ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Παραδοσιακή ποίηση	«Μεταβατικοί»* ποιητές	Μοντέρνα ποίηση
1) Δ. Σολωμού: «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», «Ο Πειρασμός» 2) Κ. Παλαμάς: «Μια πίκρα» 3) Λ. Μαβίλης: «Πατρίδα»	1) Κ. Π. Καβάφης: «Θάλασσα του πρωιού», «Ιθάκη» 2) Α. Σικελιανός: «Αναδυομένη» 3) Κ. Καρυωτάκης: «Είμαστε κάτι» *έχουν αρχίσει να αποδομούν τις παραδοσιακές φόρμες και να τρέπονται στο μοντερνισμό	1) Γ. Σεφέρης: «Μποτίλια στο πέλαγο», (Μυθιστόρημα ΙΒ΄) 2) Ο. Ελύτης: «Προσανατολισμοί» (Απόσπασμα) 3) Α. Εμπειρίκος: «Τρία αποσπάσματα» 4) Κική Δημουλά: «Κονιάκ μισθ' αστέρων»

Α' Φάση (5 ώρες)

(Δ.Σολωμός: «Ελεύθεροι πολιορκημένοι», Κ.Παλαμάς: «Μια πίκρα»)

ΟΜΑΔΑ Α	ΟΜΑΔΑ Β	ΟΜΑΔΑ Γ	ΟΜΑΔΑ Δ	ΟΜΑΔΑ Ε
Να βρείτε τα σχήματα λόγου στα δύο ποιήματα και να παρατηρήσετε: • τη λειτουργία τους μέσα σε κάθε ποίημα • κατά πόσον το κάθε ένα από αυτά προσεγγίζει σε κάτι το συγκεκριμένο και το χειροπιαστό ή τρέπεται σε μια πιο ασύμβατη σύζευξη εννοιών;	Να καταγράψετε τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί η ομορφιά της φύσης στη διαμόρφωση των συναισθημάτων του ανθρώπου, στα δύο ποιήματα. Ποια από τις δύο προσεγγίσεις του σχήματος «άνθρωπος - φύση» προσεγγίζει περισσότερο τις λογικές σας αναμονές ως αναγνώστες;	Να καταγράψετε λέξεις και φράσεις από τα δύο ποιήματα: α) που έχουν εννοιολογική φόρτιση β) που επιτυγχάνουν εικονογραφική πυκνωση; Να τις συγκρίνετε ως προς τις αποκλίσεις της από τις λογικές συμβάσεις της γλώσσας. Ποια είναι η ρεαλιστική τους και ποια η συμβολική τους διάσταση;	Ποιες ιδέες και συναισθήματα εκφράζονται στα δύο ποιήματα; Μέσα από ποιες λέξεις ή φράσεις εκφράζονται αυτά; Πόσο αυτές οι λέξεις ή οι εκφράσεις προσεγγίζουν τα καθιερωμένα γλωσσικά σχήματα;	Ποια κοινά σημεία στη θεματική των δύο ποιημάτων εντοπίζετε; Σε ποιο ποίημα βλέπετε να διευρύνεται περισσότερο ο συμβολισμός του κάθε θέματος ώστε να καθιστά το ποίημα πιο κρυπτικό και δυσνόητο;

Για όλες τις ομάδες:

1. Ποια είναι τα θέματα που διαπραγματεύονται οι δύο ποιητές;
2. Να εντοπίσετε τη λυρικότητα των δύο ποιημάτων.
3. Να γνωρίζετε τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Δ. Σολωμού και του Κ. Παλαμά.
4. Προσέξτε το μοτίβο της θάλασσας στα δύο ποιήματα. Πόσο προσεγγίζει το χώρο της λογικής προσδοκίας και πόσο απομακρύνεται απ' αυτήν, στα δύο ποιήματα;
5. Να διαβάσετε το ποίημα του Λ. Μαβίλη «Πατρίδα» και να το συγκρίνετε με αυτά του Σολωμού και του Παλαμά, ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο.

Β' Φάση (5 ώρες)

Κ.Π.Καβάφης: *Θάλασσα του πρωιού*

Α.Σικελιανού: *Αναδυομένη*

Κ.Καρυωτάκης: *Είμαστε κάτι*

ΟΜΑΔΑ Α΄	ΟΜΑΔΑ Β΄	ΟΜΑΔΑ Γ΄	ΟΜΑΔΑ Δ΄	ΟΜΑΔΑ Ε΄
1) Προσέξτε τη <u>στιχουργική</u> των τριών ποιημάτων. Τι εξασφαλίζει στα δύο πρώτα ποιήματα η έλλειψη ομοιοκαταληξίας; Γιατί πιστεύετε πως ο Καρυωτάκης επέλεξε την ομοιοκαταληξία στο «Είμαστε κάτι»; 2) <u>Οι εικόνες των τριών ποιημάτων</u>: να τις εντάξετε σε έναν πίνακα γράφοντας δίπλα στην κάθε μια το συμβολισμό που νομίζετε πως έχουν.	Εντοπίστε <u>τα θεματικά μοτίβα</u> των ποιημάτων. Ποιος ο συμβολισμός του καθενός; Τι ρόλο παίζει η <u>θάλασσα</u> στην <u>ανθρώπινη πορεία</u> στον Καβάφη και στο Σικελιανό;	<u>Τοπία</u> <u>εξιδανικευμένα - τοπία ρεαλιστικά</u>: να τα εντοπίσετε στα τρία ποιήματα. Πώς αυτά τα τοπία παρακολουθούν και υποδεικνύουν την ανθρώπινη δράση;	<u>Οι αισθήσεις</u> και ο τρόπος που παρουσιάζονται μέσα στα τρία ποιήματα. Ποιος είναι ο <u>συμβολισμός τους</u> στο κάθε ποίημα;	Βρείτε όλους τους <u>εκφραστικούς τρόπους</u> που απομακρύνουν το κάθε ποίημα από την αντικειμενική λογική πραγματικότητα. Καταγράψτε τους σ' έναν πίνακα μαζί με τη λειτουργία τους.

όλες οι ομάδες:

- 1) Τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Κ. Καβάφη, του Α. Σικελιανού και του Κ. Καρυωτάκη.
- 2) Ποιες αντιλήψεις για τη ζωή και τον άνθρωπο παρουσιάζονται στο κάθε ποίημα;
- 3) Γιατί πιστεύετε πως η θάλασσα είναι αγαπητό θεματικό μοτίβο των ποιητών;
- 4) Αφού διαβάσετε και την "Ιθάκη" του Κ.Καβάφη να συγκρίνετε τις απόψεις που διατυπώνουν οι τρεις ποιητές για τον Άνθρωπο.

Γ' Φάση - (10 ώρες)

Γ. Σεφέρης: Μποτίλια στο πέλαγο, Μυθιστόρημα ΙΒ (απόσπασμα)

Οδ. Ελύτη: Προσανατολισμοί (απόσπασμα)

«έφερα τη ζωή μου ως εδώ....γυρνάει προς το πέλαγος τα κενά των ματιών της»

Κικής Δημουλά: Κονιάκ μηδέν αστέρων

ΟΜΑΔΑ Α΄	ΟΜΑΔΑ Β΄	ΟΜΑΔΑ Γ΄	ΟΜΑΔΑ Δ΄	ΟΜΑΔΑ Ε΄
Σε ποια σημεία του κάθε ποιήματος εντοπίζετε <u>καταφυγή στο όνειρο και στην φαντασία</u> ; Ποιες <u>υπαρξιακές αναζητήσεις</u> εντοπίζετε στο κάθε ποίημα;	Καταγράψτε τους <u>καινότροπους συνδυασμούς λέξεων</u> . Τι συμβολίζουν; Με ποιον τρόπο λέξεις της καθημερινής ομιλίας αποκτούν συμβολικές διαστάσεις και απευθύνονται στο ασυνείδητο;	Βρείτε τις <u>εικόνες</u> των ποιημάτων και δίπλα στην κάθε μια σημειώστε το συμβολισμό που υποκρύπτεται.	Πώς συσχετίζεται <u>ο άνθρωπος</u> με το <u>τοπίο</u> στο κάθε ποίημα; Να σχολιάσετε τη σχέση αυτή ξεχωριστά για το κάθε ποίημα.	Προσπαθήστε να δείτε <u>κρυμμένα συναισθήματα</u> στα τέσσερα ποιήματα. Σε ποια σημεία του κάθε ποιήματος υποβάλλονται;

όλες οι ομάδες:

1) Ποια είναι η σημασία της λέξης: Θάλασσα στο κάθε ποίημα;

2) **Α. Εμπειρικός: «Τρία αποσπάσματα» :** Ποια στοιχεία του υπερρεαλισμού εντοπίζετε στο ποίημα; Να σχολιάσετε τους στίχους:

«Είναι τα βλέφαρά μου διάφανες αυλαίες. Όταν τα ανοίγω βλέπω εμπρός μου

ό,τι κι αν τύχει. Όταν τα κλείνω βλέπω εμπρός μου ό,τι ποθώ».

3) **Γ. Ρίτσος: Το εμβατήριο του ωκεανού** (απόσπασμα) “*εμείς το σπίτι μας το χτίσαμε στη θάλασσα...θάλασσα*”

Να συγκρίνετε τον συμβολισμό της θάλασσας, στο ποίημα του Γ. Ρίτσου και στα τρία προηγούμενα.

Ποια κοινά χαρακτηριστικά στη μορφή των ποιημάτων εντοπίζετε;

4) Ποια «κομμάτια» της αντικειμενικής πραγματικότητας μετατρέπονται σε ψυχικά σύμβολα στα τέσσερα ποιήματα;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για όλα τα προτεινόμενα ποιήματα θα προηγηθεί ενημέρωση των μαθητών με σημειώσεις στην τάξη.

Τελικά οι μαθητές οδηγούνται μόνοι στη διατύπωση των χαρακτηριστικών της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης, τα οποία συγκεντρώνουν σε έναν πίνακα που... αναμένουμε(;) να μοιάζει μ' αυτόν:

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΠΟΙΗΣΗ	ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΠΟΙΗΣΗ
--------------------	-----------------

ΟΡΙΟ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΔΥΟ ΤΕΛΟΣ 19^{ου} ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ

Ειδικά στην Ελλάδα η νεωτερική ποίηση καθιερώθηκε μέσα στη δεκαετία του 1930. Για πολλούς αφετηρία ήταν η πρώτη ποιητική συλλογή του Γ. ΣΕΦΕΡΗ «**Στροφή**» το 1931.

Το πέρασμα από τη μια μορφή ποίησης στην άλλη δεν συντελέστηκε απότομα· είχε προετοιμαστεί σταδιακά με ποιητές που χωρίς να είναι νεωτερικοί υπονόμευσαν όλα σχεδόν τα παραδοσιακά στοιχεία (Καβάφης, Καρυωτάκης).

{ *Και η Ποίηση πάντοτε είναι μία όπως ένας είναι ο ουρανός.
Το ζήτημα είναι από πού βλέπει κανείς τον ουρανό.
Εγώ τον έχω δει από καταμεσής της θάλασσας.* }

Οδυσσέας Ελύτης, 1911-1996, Νόμπελ 1979

